

ФАКТОРИ І ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ

Завальнюк В. В.

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Україна, Вінниця

У статті досліджено особливості формування інноваційного потенціалу підприємств машинобудівної галузі. Досліджено основні фактори, що впливають на формування інноваційного потенціалу. Виявлено, що однією з головних складових розвитку підприємства є інноваційний потенціал. Проаналізовано та визначено основні чинники, що гальмують процес формування інноваційного потенціалу та запропоновано шляхи вирішення проблем. Виявлено та систематизовано чинники і принципи освоєння інноваційного потенціалу промислових підприємств, що дозволяє визначити спектр і критерії ефективності учасників інноваційного процесу. Визначено, що одним із головних напрямів розвитку машинобудівної промисловості є інноваційний.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, формування інноваційного потенціалу, інноваційний розвиток, інноваційна стратегія розвитку.

Завальнюк В. В. Факторы и принципы формирования инновационного потенциала компаний машиностроения/ Винницкий торгово - экономический институт КНТЭУ, Украина, Винница.

В статье исследованы особенности формирования инновационного потенциала предприятий машиностроительной отрасли. Исследованы основные факторы, влияющие на формирование инновационного потенциала. Выявлено, что одной из главных составляющих развития предприятия является инновационный потенциал. Проанализированы и определены основные факторы, тормозящие процесс формирования инновационного потенциала и предложены пути решения проблем. Выявлены и систематизированы факторы и принципы освоения инновационного потенциала промышленных предприятий, позволяет определить спектр и критерии эффективности участников инновационного процесса. Определено, что одним из главных направлений развития машиностроительной промышленности является инновационный.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационный потенциал, формирования инновационного потенциала, инновационное развитие, инновационная стратегия развития.

Zavalniuk V. V. Factors and principles formation of innovative potential of engineering enterprises/ Vinnitsa trade - Economic Institute KNTEU, Ukraine, Vinnitsa.

This article explores the features of the formation of innovative potential of enterprise engineering industry. The main factors influencing the formation of innovative potential. Revealed that one of the main components of the enterprise is innovation potential. And analyzes the main factors hindering the formation of innovative potential and the ways of solving problems. Identified and systematized factors and principles of development of innovative potential of industrial enterprises, to determine the range and performance criteria for participants in the innovation process. Determined that one of the main directions of engineering industry is innovative.

Keywords: innovation, innovation potential, create innovative potential, innovative development, innovation development strategy.

Вступ. Сучасний розвиток економіки в Україні, на сьогодні, неможливий без прискорення науково-технічного прогресу. Економічна криза, що склалася в країні породила різке зниження обсягів виробництва, зокрема машинобудівної галузі. Це пояснюється зменшенням фінансових та виробничих ресурсів для реалізації інноваційної продукції та оновлення основних засобів. В Україні спостерігається ситуація, коли переважна більшість машинобудівних підприємств випускає застарілу продукцію, яка не в змозі конкурувати.

Отже, підприємства, що займаються інноваційною діяльністю, які надають можливість вирішувати питання впровадження інноваційних рішень набувають вагомого значення. Оцінювання такої здатності до здійснення обраного інноваційного рішення є широким та в результаті визначає сутність інноваційного потенціалу. Однак без інноваційного потенціалу неможливо досягти сталого розвитку підприємств. Формування і розвиток інноваційного потенціалу висвітлені у дослідженнях М. В. Данько [1], С. М. Ілляшенко [2], Н. І. Чухрай [6] та ін.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження питання формування інноваційного потенціалу підприємства, проведення аналізу та узагальнення інноваційного потенціалу підприємства, а також подальший розвиток управління інноваційним потенціалом суб'єктів господарювання.

Результати дослідження. На сьогодні доведено, що сучасний стан економіки потребує впровадження нових продуктів та технологій, за допомогою яких можуть створитися нові виробничі можливості. Одним з головних чинників розвитку економіки став науково-технічний прогрес, який все частіше пов'язується з поняттям інноваційний розвиток.

Оцінка та облік інноваційного потенціалу в регіоні є найважливішими складовими процесу підвищення ефективності інноваційної діяльності. Від достовірності економічної оцінки інноваційного потенціалу залежить обґрунтованість прийняття управлінських рішень.

На управлінське рішення в свою чергу впливає ряд факторів.

Фактори інноваційної активності можна поділити на глобальні, що визначаються макроекономікою і суспільством в цілому, і локальні, які визначаються на мікрорівні підприємств [1, с.27].

До глобальних факторів можна віднести політичну ситуацію всередині країни і на міжнародному рівні, конкуренцію на зовнішньому ринку, взаємини з владою, податкову політику.

Серед факторів мікрорівня можна виділити дві групи факторів, що визначають інноваційну активність: внутрішні, спрямовані на управління інноваційною діяльністю на підприємстві, і зовнішні, що сприяють розширенню меж інноваційної діяльності.

До зовнішніх відносяться фактори, що обумовлюють взаємодію підприємства з економічними та соціальними середовищами:

- використання зовнішніх джерел для підтримки всіх фаз інноваційного процесу - від відкриття і розробки до комерціалізації;

- комунікації з замовниками, діловими партнерами, інвесторами, конкурентами, дослідницькими організаціями та вузами;

- лобіювання інтересів в державних структурах.

Внутрішні чинники - це суттєві особливості підприємства, що відрізняють його від конкурентів і визначають його інноваційну спроможність:

- мотивоване керівництво;

- інтеграція технологічних і управлінських інновацій;

- висока продуктивність;

- ефективні відносини з персоналом, широке залучення його в інноваційний процес;

- безперервне організаційне навчання;

- ефективна система маркетингу, що здійснює комунікації з кінцевими споживачами;

- управління якістю, інфраструктурою, організаційним розвитком [2, с.95].

Внутрішні чинники, в свою чергу, також можна поділити на дві групи. У першу групу входять чинники, що формують систему внутрішніх економічних відносин та способи взаємодії з факторами зовнішнього середовища. Другу групу утворюють фактори, що характеризують «внутрішні ресурси» організації.

Перша група чинників це:

- форма власності на засоби виробництва, яка визначає характер економічних інтересів господарюючих суб'єктів, в цілому внутрішньофірмових економічних відносин, у тому числі відносини управління;

- організаційна структура, яка обумовлює мобільність економічної системи в процесі прийняття управлінських рішень та ступінь відповідності цих рішень впливу зовнішнього середовища;

- «розмір підприємства», який визначає її приналежність до категорії: «малі», «середні», «великі» компанії;

- галузева приналежність, характеризує спеціалізацію компанії, основну мету її діяльності, частку на ринку і конкурентоспроможність на ринку.

Розмір підприємства впливає на його здатність концентрувати не тільки фінансові, а й людські ресурси для здійснення інновацій. За інших рівних умов, чим більш великий розмір має фірма, тим у неї більше можливостей для відволікання частини виробничих ресурсів в інноваційну сферу.

Друга група факторів включає:

- фінансове становище компанії, що дає уявлення про її фінансову стійкість, ступеня її залежності від зовнішніх джерел фінансування інновацій, її платоспроможність і, як наслідок, можливість отримання кредиту для реалізації інноваційних проектів;

- науково-технічний потенціал, що характеризує можливості організації в області НДДКР;

- виробничий потенціал, що характеризує виробничу базу компанії, можливість виробляти продукцію, виробничу потужність;

- кадровий потенціал, що визначає рівень кваліфікації персоналу організації, необхідний для здійснення інновацій [3].

Для процесу освоєння інноваційного потенціалу та прийняття рішення в управлінському середовищі необхідна розробка принципів, на яких ґрунтується інноваційна діяльність (табл. 1).

Основною відмінністю підприємств машинобудівної промисловості є значна потреба використання кластерних структур управління, що є особливістю формування інноваційного потенціалу. Він створить основу для розвитку науково-технічного прогресу, що зумовить створення нової продукції та технологічних процесів [4, с.56]. Це дозволить вдосконалити механізм організаційно-економічного розвитку управління інноваційним потенціалом підприємства.

Таблиця 1

Принципи інноваційної діяльності

№ з/п	Назва принципу	Характеристика принципу
1.	Пріоритет інновацій над традиційним виробництвом	Пріоритет інноваційної діяльності над традиційним виробництвом передбачає визнання за наукою провідної ролі в системі продуктивних сил. Тільки використовуючи в практичній діяльності набуті знання, результати наукових досліджень, можна забезпечити конкурентоспроможність вітчизняної продукції, самих господарюючих суб'єктів.
2.	Забезпечення свободи наукової та науково-технічної творчості, правової охорони інтелектуальної власності	У контексті інноваційної діяльності передбачається постановка певної прикладної проблеми, вирішення якої може дати комерційні результати. Держава не повинна цікавитись, які наукові методи використовують вчені, проте отримані результати повинні бути захищені законодавством.
3.	Сприяння розвитку конкуренції в сферах науки і техніки	Це розумне поєднання державного регулювання інноваційної діяльності з функціонуванням інноваційних структур в умовах конкурентного середовища. Держава стимулює діяльність малих і нових інноваційних структур, обмежує діяльність підприємств-монополістів через антимонопольне законодавство і тим самим створює умови для активізації інноваційної діяльності в країні або регіоні. Збільшується чисельність інноваційних фірм, що конкурують між собою, що стимулює розвиток НТП.
4.	Економічність інноваційних процесів	Принцип економічності інноваційних процесів означає, що виділені на нововведення ресурси виправдані лише тоді, коли вони призводять до комерційного успіху.
5.	Концентрація ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку науки і техніки	Найважливішою функцією державного регулювання в умовах ринку стає визначення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності та ресурсне забезпечення відповідних наукових розробок. На державному рівні ці напрями визначаються з урахуванням першорядних потреб держави та її інноваційного потенціалу.
6.	Достатність і обмеженість пріоритетних напрямків	Принцип достатності та обмеженості пріоритетних напрямків особливо актуальний для країн з перехідною економікою. Як правило, визначається один глобальний напрямок, в якому розвивається інноваційний потенціал, яке береться під контроль держави

7.	Гнучкість інноваційної політики	Гнучкість інноваційної політики передбачає можливість в короткі терміни переорієнтувати кадровий потенціал і передислокувати ресурси на вирішення інших проблем, що виникають, інноваційного напрямку
8.	Інтеграція освіти, науки та підприємницької діяльності	Забезпечення цього принципу дозволить встановити зв'язки між системою освіти та науково-виробничими системами, а отже, прискорити темпи інноваційного потенціалу
9.	Розвиток інноваційного потенціалу в регіонах шляхом передачі певних прав і зобов'язань на регіональний рівень	Необхідність забезпечення розвитку інноваційного потенціалу в регіонах шляхом передачі певних прав і зобов'язань на регіональний рівень обґрунтовується тим, що в умовах ринкових відносин спостерігається загальна децентралізація управління, яка стосується також інноваційної сфери
10.	Масштабність	Масштабність інноваційного потенціалу означає, що чим більша значимість результатів інноваційної діяльності, тим більше стимулюючих важелів необхідно задіяти, щоб ефект від впровадження інновації залишився на тій території, де вона реалізована
11.	Сприяння розвитку міжнародного співробітництва	Сприяння розвитку міжнародного співробітництва забезпечить для інноваційної сфери міжнародний трансфер технологій (у тому числі інформаційних), призведе до збільшення іноземних інвестицій

Значної уваги підприємства машинобудівної галузі приділяють кадровим ресурсам, тобто вимагають високої кваліфікації працівників. У підготовці яких для машинобудівної галузі зростає роль і якість освіти. Потрібно забезпечити взаємодію ринку освітніх послуг і праці, які в майбутньому будуть готувати високоспеціалізованих наукових та технічних фахівців, що відповідатимуть вимогам роботодавця, сприяти стажуванню студентів на підприємствах машинобудівної галузі.

Під час формування інноваційного потенціалу підприємств машинобудівної промисловості необхідно розширювати напрями міждержавного співробітництва, що дозволить більш повно використовувати технічні, технологічні, фінансові ресурси, можливість доступу до зовнішніх інновацій [5, с.121]. Фінансові ресурси підприємств є досить незначними, а залучення коштів відбувається переважно за допомогою власних коштів, тому виникає потреба у збільшенні інвестиційних вкладень та кредитних ресурсів, що призведе до розгортання НДДКР та виробництва інноваційних видів продукції, а також модернізації основних засобів машинобудівної галузі.

Вирішення проблем формування інноваційного потенціалу в машинобудівній промисловості полягають у створенні сприятливого інвестиційного клімату, спрощенні системи оподаткування, надання пільг підприємствам, які займаються інноваційною діяльністю, а також потрібно приділити значну увагу науковій діяльності [6, с.62].

Підвищення конкурентоспроможності підприємств зумовлює активний розвиток інноваційної діяльності, що супроводжується потребою створення потужних науково-виробничих об'єднань, які будуть розробляти високоякісну

машинобудівну техніку та дозволять ефективно використовувати ресурси підприємства.

Висновок. Реалізація інноваційного потенціалу промислових підприємств залишається одним з головних завдань на сучасному етапі розвитку економіки. Рішення цієї задачі полягає у формуванні, обґрунтуванні і реалізації економічно ефективних інноваційних проектів на підприємствах машинобудівної промисловості.

Отже, головною ознакою розвитку машинобудівної галузі є інноваційна діяльність на підприємствах, яка залежить від інноваційного потенціалу підприємства.

Формування інноваційного потенціалу має важливе значення для ефективного розвитку підприємств, а отже для машинобудівної промисловості в цілому. Ефективне використання ресурсів та можливостей підприємства супроводжує розвиток інноваційного потенціалу.

На підприємствах машинобудівної промисловості спостерігається велика кількість проблем, які потребують негайного вирішення. Своєчасне виявлення та подолання проблем, які зазначались у статті дозволить підвищити конкурентоспроможність підприємства, а також ефективного розвитку інноваційної діяльності.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку полягають у подальшому дослідженні подоланні та виявленні проблем при формуванні інноваційного потенціалу.

Література:

1. Данько М. Інноваційний потенціал у промисловості України [Текст]/ Данько М. // *Економіст*. -2009. - № 10. - С. 26-32.
2. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми концепції, методи: навч. посіб. / Ілляшенко С. М. - Суми: Університетська книга, 2010.- 129 с.
3. Радзівіло І. В. Механізм формування інноваційного потенціалу промислового підприємства: структуризація та ідентифікація елементів / І. В. Радзівіло [Електронний ресурс]. -
Режим доступу: <http://www.econotyu.nauka.com.ua/?op=1&z=1295>
4. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент: учебник для вузов / Фатхутдинов Р. А.- М.: Интел-Синтез,2010. - 448 с.
5. Федонін О. С., Репіна І. М., Олексюк О. І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. - К.: КНЕУ,2009- 261 с.
6. Чухрай Н. Формування інноваційного потенціалу підприємства: маркетингове і логістичне забезпечення: монографія. / Чухрай Н. - Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2012. - 316 с.

References:

1. Danko M. Innovatsiynyyu potentsial u promyslovosti Ukrayiny [Tekst] / Dan'ko M. // *Ekonomist*. -2009. - № 10. - S. 26-32.
2. Illyashenko S. M. Upravlinnya innovatsiynym rozvytkom: problemy kontseptsiyi, metody: navch. posib. / Illyashenko S. M. - Sumy: Universytet-s'ka knyha, 2010.- 129 s.
3. Radzivilo I. V. Mekhanizm formuvannya innovatsiynoho potentsialu promyslovoho pidpryyemstva: strukturyzatsiya ta identyfikatsiya elementiv / I. V. Radzivilo

[Elektronnyy resurs]. - Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1295>

4. Fatkhutdynov P. A. Ynnovatsyonny menedzhment: uchebnyk dlya vuzov / Fatkhutdynov P. A.- M.: Yntel-SynteZ, 2010. - 448 s.

5. Fedonin O.S., Ryepina I.M., Oleksyuk O.I. Potentsial pidpryyemstva: formuvannya ta otsinka: navch. posib. - K.: KNEU, 2009- 261 s.

6. Chukhray N. Formuvannya innovatsiynoho potentsialu pidpryyemstva: marketynhove i lohistrychne zabezpechennya: monohrafiya. / Chukhray N. - L'viv: Vyd-vo NU «L'vivs'ka politekhnika», 2012. - 316 s.